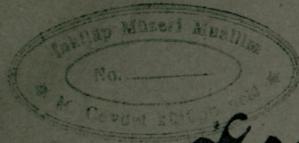

۲۲ اگستوس ۱۹۱۸

صافی : ۵۸

اوجنی جلد

یکی مخصوصه

جی غوغو

ایشته او صرهلرده ایدی که برکون خواجه فطین افندی، محمود صادق پک و صالح فریدون پک کندیسه حریت قیاملرین بخت ایشدیلر، اوزاق داغلاره جوشغون یوزکدرن عکس ایدمک برمت شرقیسی ایشته دیلر. ایکی اوج آقشام سوکره فکرت یازدینی بر قایانک اوستنده و بر سرونک کولکسندمه غاطیلرینه اوقودوی.

مات یولدر، حق یولدر کیندیکیز یول، ای حق، یاشا، ای سوکی مات پاشا، وازاول بیتنی کندیسه ده قوتلی بولور، پک بکله نریش. حق یو شرقیسی بالذات بستانمک ایستمش، فقط یو چو جوغه آرزوسنه سوکره لری اوزون اوزون کوله نریش. فکرتک اوزده لیک کونلر کچیکمه دی، او وقت، چوق یورغون بر زمانته، «رجوع» ی بویوک بر صبقیتله یاناغده یازمش.

ایشته: کینیش اوموزنده، بلنه ایکی دفعه دولانان بیاض «توژ» ی، جیپلاق دولون قوتلی سول دیزنده کی ربانه دایلی، پوکک آتلی باشنده کنج واخلینر بلده لیلرک قوبدینی دفعه یارافترن برهاله، یالچین بر یاماجک یوسونلی بر قایاسنده، اسکی بر ژتون آغانجک کولکسده اوطورمش، «قولاقلری یکی وقونو جنغراقلری دویا دویا آتشین نظرلرله اوزاق شیره باقن حر وفضیلنکار برروما وطنداشی آبدیسی کی تحیل ایشیکم فکرت هب یو وسیله لره یازدی.

خصوصی و عمومی حیانتده اخلاق، صنعت حیانتده اخلاق اولان یو ذی قدرت آدمک آندمه ربانک شعرمنه بکی سسلر ویکو سوزلر بیلدیرمه سی آیت مقدردی.

شدیل: ۱۵ اغستوس ۱۳۳۵

روشهر اشرف

بویوک دولت آدمغی

حق پاشا

بعضی مظهرلر و موعظلر

حق پاشا ایلله سرکاهی موقعدنه، حرکت مهیا باقان قناریک اوندک، وداغلاشیرکی و اوکرده کی قیش ائاشنده بزی پردفه دها برلینده برلکدرمه سی مأمول اولان رسمی بر مصلحت حقدقه مداوله افکری ایدر ایکن پاشانک بر آری سوکره یدروح بر جسد خالنده وورایه رجوع ایتسی اخیال خارلمه کیش اولسه ایدی شو خارطری تقسیده نا کهای براخلال شومر علامتی اوقی اوزره تاقی ایدمک حرته لره غریب بولوردم. پاشا - کویا دنیان چکیلر چکی بیلیرکی - اونی صائق، ایشانیسی ویاغلاش چکی چوق وقیمتلی کتابلری صافایه یق بر تمارک اینک اوزره استانبوله کلوب بوراده کیردیک اوج هفته ظرفنده معاندن بیله فضل جوال، بشوش ایدی.

وواجتهای مؤسسه فکرتک حیالبه مجادله ایدن، صحنده حیاتی بر غایه آریان روحنه قورقوج بر بهزکینک ویرردی. کینتی بعضا، سلطان جمده بیلدیرمه بویا آتیلدیک کونکی کی بر «لفظه ناخر» ده آیقچه - یوله دی. بعضا «سبس» ده مملکتک چکدیک بونون آخی کوردی. قصص انبیا دن سجدیک «قبض یوسف» ی حریت تلخیص ایدن بر غتال کی ایدی. بر بهار کونی حریتی آقازق بهار مغموم «ی یازدی. و نشر ایدیلرکی زمان: «سانسور دقتا نه دی، آندن تفاسله قاچش» دیبه سه یونیدی. عمومی لایقده مژدن دولایی کیردیک مملکت پارچهلری سس سر و قالی چیریدیرکن فکرت «اوکوزلنک» ی ایکینلیسته بر عکس اتخاذا ایتدی. بعض کونلر پاشا فکندن چوق اوصانیردی. «نادم حیات» اوله کونلرینک زهرینی احتوا ایدن پارچهلردن بریدر. بعض کونده «پرده تسلی» ی کوزلرینه ترجیح ایدردی. اونی یازدینکی اقسامه قدر: «کورمه مک دها آتی» دیبه پک چوق دفعه تکرار ایتشدی. بعضا سه یوله دیک سیاهی شخصک غفور، و مقترس بر خزان روزکاری جیلغالیله هر طرفه صالدرمه سه «قیقهه یاس» ایلله جواب ویرردی. «خنده یوم» ی قورقوج سلطانله زوالی مملکتک بر غتال اوقی اوزره یازدی. هرکس اولک بکری بشچی سلطنت سته سی تسبیح ایدیرکن «فروت فون» اوزون مندر سو سو قالمش فکرنده بر شمر ایشته یوردی. او زمان، تیریکنامه لره آره سنده فکرتک بهزکین روحنندن «سولک نغمه» قوبدی.

آرتق شهرده یاشا یا یاماجغی بویوک بر فتورله طوبیوردی. خیل، ایدمه آل یواسنی «هایتدیرمه» له آکلیتوردی. وحسین کاظم بکک مغنیاسادکی چنگلکنه هپ سه یولدی آرقا داشلرله برلکده چکیلکی دوشونمده بر آز جالانیوردی. اووقت شهر حیانتک لنتی دها طامامایان ایدمه آلیست جاهد «حیات مخیل» ی یازارکن فکرتده اوچفلاک حیاتی «بر آن حضور» ده آکلندی. او مجهول بره «بیشل یورت» دیدی، شعرنده اوراسنک رؤیایانی تحیل ایتدی. فقط او وقتکی اداره عزت بولجیلرکی کوی چوبرهنه فکرت تباه اولان امید ایچون «بر سمنه» ی یازدی. اوزاق وکوزلر حیانتک اشتیاقی روحنده زمان زمان بلردیکه «برید امید» چندی.

بونلره کچیکه فکرت آرتق اوینه چکیلر. بعضی یورغون کونلرنده دیزینه دایانان خلوفله برلکده یالینسک تجرهمسندن ذکره باقارق چو جوغه «حیات» ی آکلایر، «مخیل قوجامان سامت» ی یازار، آره صره قولاغنه جانان خیرلردن امیده قایلارق خلوق طونار! «صباح اولورسه ...» دیبه اوکا روحنک آرزوسنی سوله لردی. سوکره «ماشی ... آتی» ذهنی اشغال ایدر. بهزکینسکی کندیسه دوتجه آشیانک تجرهمسندن قارنی ساحله باقارق: «دون کجه یی» آکلتوردی.

باشته بر فضل تشکیل ایدن منظومه لر بر شفتت، امید ورحمت شعرلر بر. خلق، یابرای هنوز آکلاییلر چک بر یاشده ایدی، اوج درت یاشلرنده ... او زمانه قدر قیر چو قورقو لکی اوزون صاچلار اوزون ائشاریلرله کزوردی. او سته ایلک دفعه اولارق ازکاک اتوانی کیه چکدی. انواب، عرفه کیمه سی چو جوق او یورکن کشش. ایرتسی صباح خلوق اوجا یئجه فوق العاده سه یومش. ایشته فکرت «خلوقک یابرای» سرلوحه سی رحمت شعری الهام ایدن منبع یوسه و نغیده صافلی ایش خلوقک بر یاز کونی باغچه ده بر طاش یولوب باباسنه سورما سی شاعر «خلوقه» منظومه سی یازدیر یور. فقط او طاشک بر قوش مزارینه دیکلش اولما سی چو جوغه سوله نیش برخیل ماصالند عبارتدر. تنکمه «زررشته» نک موضوعده موهممدر. زیرا فکرتک اوله برکدیکسی بوقش. هم کدیلری سه یومش. ربانک الک مؤثر پارچهلرندن بری اولان «همشیرم ایچون»، همشیرمه یی اولدیک کجه یازلش. وفات خیری اقسام کندیسه کچ وقت خبر ویرلش. سوک واپورله آقسرائه ایش. وایرتسی کجه اوینه دوندیک وقت او شعری آغلايه آغلايه اوقومش. ربانده عالمه یله ناسه کشش بعض شعخلر ایچون یازلش شعرلره وارد: «ملا» تصادف لر! بولری فکرتله الهام ایدن خلوقک صریبه سیدر. کنج بر قادنیش. خلوق اوج درت یاشنده ایکن طونلر. اولرنده اوج درت کون اوطوردقن سوکره چقمش. اوردن آتی وقت کچیکه فکرت عینی قادیته بوله اوج دفعه تصادف ایش. یئنه عینی صریبه فکرتله ایکی منظومه دها الهام ایتشد. اولردن برسی «سوس»، اوتکده «پاره وحیات» در. فقط او وقت قادی بر مغازه ده سناچی ایدی. فکرت برکون خالد ضیا بکله برلکده بر پلهرن آتی ایچون دکانه کیرمش. اونی کورمش. قادی پلهرنی اوموزنه آتوب دونه دونه مشتریلرینه کوسته رمشدی.

رباب شکسته نک صیغه لرندن آتی کیتل بر قسمی ده وطن حسیلرکی احتوا ایدر. بولردن بعضیلری، سرلوحه لری ده سوله دیک کی، یا «برک زوالیلره» طرزنده عمومی بر فلاکتک توبوی ایچون یازلشدر. یاخودده «عسکر کچرکن»، «قیلیچ»، «حسنک غزاسی» کی یونان شاریه سی ائاشنده وطن دویولری هیجانلاندینی کونلره یازلشدر. یالکر کینلکندمه برر فاتحانه غزالدن خوشالار بر کوروش فکرت دها سوکره لری آتیق حریت بولنده غزایه راضی اولان مسانتیرور و آزاد بر فلسفه یه طوغه کیدیور. یو فلسفه تا «خلوقک دفتی» نه، تا طقسان بشه طوغری» یه، تا «ربانک جوابی» نفقدر داما دها فضل کولکته لره دوام ایتدی. حق یو طرزنده سوک یازدینی «بر مجاهدلساندن» منظومه سته قدر کندیسه هپ عینی دوشونجه وهر اولدی. فکرت یالکر استبداددن و بر وقت اونک عینی اولان سلطان حیددن هیچ خوشلانادی. بوشخص

صحنه هیچ برخال امارسی کورولپوردی . ذاتاً حیانتده هیچ بر احمیتی خسته لاه اوغراش دکادی ، غایق بر موت ابله ارخال ابله جکی دوشوتوردم ، چونکه بویه بر اولومه مستده کورولپوردی . انک اچوندرک بر یله عودتی متعاقباً پاشایان راحتسر لعلک ، دترانتریک ، وخیمر اخلطه سب اولسوی وعایت مرض مونه استحالہ ایتی اجاتانی بن کی کیسه درپش اغامشدی . خسته لعلک شومیت ماهیتی بیلیرن واون کونه قدر اعادة عایت مأمول اولدینی بشارتی کیرین نظرا لاه فی اندیشه سز او قومدیدی . خسته لکلندن طوفانی تأثراتی بیلیرمک اچون کندیسنه مکتوب یازمه تثبیت ایلدیکم کون اخلاتی اوکر مکملہ دلخون اولدم .

تورک ساری عرفانی ، که ممالساف قارلقدر ، آندہ حق پاشانک ارحالیله رونق داربر کوک سوغتن اولدی . حق پاشا ملکیدن باشه احمیتی بر مکتبده پولوتامش اولدینی حالده علم و تجربه یسین اورویده کسب و اقبال اغشتر آراستده بیلہ نظری کورللمش علم آقدر نلدندی . مکتب سلیکدن برنجیکله چقدقدن ویک آزد مدت تحریرات خارجیه قلندہ پولوتقدن سوکره مترجم صفتیلہ ماینبه آلتان حق بک برایدہ کی خدمت عہده مستده قائلش اوزره باب عالی حقوق مشاورلکنه تعین اولش ایدی . باب عالی حقوق مشاورلکی حسن اداره ک کافی معلومات مکتب ملکیده ا کتساب اولونه ماز . حق بک علم حقوق کندی عبرۃ اشتغالده ، کندی سبیلہ ایدیشدر ، اوله که حقوقده ارباب اختصاصدن اولش ایدی .

مکتب حقوق هیئت تعلیمی سی اچینده علمی احاطه سلیله ایشندہ وچالیشندہ خارج الامده سربعلیه اصول تدبیرده اطلاع وموقبت کامله سلیله ، طلبہ بک فیلرینہ الفا ابتدکی محبت و حرمت حسیلہ غایز وحق نقد انش ایدی . حق بک باشلوجه حقوق اداره و حقوق عمومیہ دول تدیس ایدردی . بر آرائی مکتوبه بک ناهل خواجہ لر پیدا اولش . اخلال و ترجمه طریقیه بیلہ بلادقرنی معلوماتی طلبہ به حقوق دول درسی نایله واستکتاب صورتیلہ ، قرار سزانی و رکاکتله ورن معلمار واردی . مکتب حقوق کیردیکم سنہ بویه جسور وجاهل مدرسر مواجهه مستده بولوب حق بک ابله حیدر افندی مرحوم کی ذوات ایه ، دسلری بر سنہ اچینده خنامه ابرمدیکی چنته شاگردلری یوقاری منظره قدر کوتورمک اوزره رنهی صنی رافش بولنجہ ائرنک تدبیرہ ، تکرار برنجیدن باشلہ جقاری زمانہ قدر مکتب حقوق ترک ایش ایدم . مکتبه فنا خواجہ لر اندہ قائلانر حق بک تقریرلندن اوکره نیرلردی .

خواجہ لریش شاشیرندقلری کووولشدر . حق بک باب عال ایشلری ویک اوغلی کانجه لری آراستده درسنه صاحب اولمده دینی فرض ایدنلر امتحان کورلننده چوق بک کلچلر و بالخاصه مکتب حقوق الک چنین درسلرین بری اولان حقوق اداره مک حافظیلہ الک عاصی تفصیلاتی ذهنتده مغروش بولشلردی .

حق بک یالکنز مبعث باشلری بر کاغده بر قاچ کله ایلہ قیدایدر ودرسی کرچکن مستثنی بر ملایله تقریر ایدردی . تقریرلری عیناً ضبطه چاپشالمر موفق اوله مازلردی ، فقط تلخیصاً ولاملاً ضبط ایدنلر بشقه بشقه کله و تعبیرلر واقع اولان تکرارلندن بالاستفاده یازدقارنی تصحیح واکال ایدرلردی .

تأسف اولورکه بوتون بو نوطلر نشر ایدیلوبده فائده لری تعیم اولنمادی . ایراد ایشدیک مثالر حسن انتخاب اولدقلری اچون خاطره دلایر و موشوعه خاطره قلندہ یازدم ایدردی . او وقتلده مکتب حقوقده کیشی کوزل سوز سولیک کل خاطره لی ایدی . طلبہ آراستده « ژورنالیر » واردی . حق بک اعلا بر ژورنال زمینی تشکیل ایدہ بیلہ جک سوزلری چوق دفعه آغزندن قاجیر بردی . فقط بو یقیلدن سوزلرک وخدمتی درحال ادراک ایدر ، ناولیده موفق اولوردی . مکتب « یازمچیلر » بیک شیرین حق بک ایشته برطرقدن کاسی و فوق الامده فطانتی ، دیگر چهندن عبدالجیک کدوسی ضررسز بیلش اولسوی سابه مستده قورتلور ، کیدردی . عبدالجیک کندی زعم و مسلکجنه ضررسز بیلہ یکی حق پاشا ادرسی اچون « ضررسز » دکدی ، فقط حق پاشا اداره جمیدیه فارشوعصیان بشقه صورتلہ اکلاوب یاشمدر : « قسماً بک دهشتی اولان دور جمیدی قسماً دخی بک کورک ایدی . او دورک مخصوصاتنه چوق خدمت ائتمک ایستر کورونارک بیلہ قلباً قناععلری یوقدی . بک جوخی بک چوق ایشلری سوس ، اقی اولسوی التزام ایدر و فقط بوئی سولیه جک قدر ججارت مدنیته کندیسندہ کورسزدی وکوجک بر حقوق مشاوری او سوزی سولیه خوشه کیدردی . حکمدارلہ حقوق مشاوری آره مستده ناظر برپارواوان اولیوردی . اخلالکه حقوق مشاورینک سوزنی ناظر سولیه حقدہ مضر اولوردی . فقط دیگر بر آغزندن مسئولیت وجرأت آزر کورنور واد دیگر آغزنده کوجک بر آدمک آغزی اولدیندن فطاک ماهیتی تقدیر طوغردی طوغری به حکمدارده تعلق اغزدی . مکتبدن چقدقدن سوکره قیصه بر مدت خارجه دن سوکره سرباه کیشش وایاک سنه لک طبیی اولان برسلکلندن سوکره ایکینی واونچین درجه مأموریتاره ماله شو مهم ایتازک فرقه وارمشم . حقوق مشاورلکنده بو مجتده عجمی بولندم وایاک کونده کنده صلاغم بر سساک تعین ایدم بیلدم . فنا اداره اولانلر حکومتداره ماشاة ابله مستده کول الک طوغری بول اولدینی فلن ایدرم . بو بر طبیعت مسأله سیدر . بن خلتم معتدلر و مغرط بولاره کیددم . دور جمیدیه

جوز ناچلیق ایدہ صردم سنه کم اخلالچلرکده ایدستردم . فقط حقوق مشاورلکیله هیئت وکلانی ممکن اولدینی قدر سالم رایلره سوقایک و مکتب حقوقده معاملتک کچلره ائی فکرلر نشر ائتمک خوشمه کیدردی . بوده بر نوع عصیان ایدم . فقط : « نه زورباول آصیل ، نه ییاش اول باسیل » ضرب نمزلرک تجویز ایشدیک درجه ی کچزدی . ایشته نیت بو ایدی : « فعلاً نه پایله بیلیدی ؟ اوراسنی بیلدم . »

ماننداشلرمن اچینده حق پاشا قدر فصاحت و طرافله فرانسجه سولیه یلنره تصادف ایدتم . فقط فرانسجه عیرات سباسبده ، مباحثات عیلمده قلنی آک قدر اهلیت ودرایتله قولالان ، الک مشکل بحث وجدله حصی اسکت والزامه موفق اولانی نه کوردم ، نده ایشتم . حق پاشا بالخاصه اتم رسمی عیرات ، که قلمک دها سربست اچالسنه مساعد بر زمیندر ، آندہ کایله مکتوب اولوردی . رومانیای سفارندہ ایکن خارجه ناظر ی بولانرمت پاشایه کوندیرش اولدینی اتم رسمی مکتوبات یازیلش نقطه نظرندن جالب دقت اولقله برابر « تاریخ سیاسی عثمانی » اچون بک درکلی اثرلردی .

پاشا انکیزجه یذده بک قولبالقه سوباردی . صوک زمانلده آلتامچی حق چشمن متلری تدقیق و تنقید و ایراد نقلی ایدجک قدر اوجن تنقیدی . عمری وفا ایسه ، آلتامیاده دها قاله بیلہ ایدی آلتامچی سی فرانسجه سی مرتبه سنه چیفاره بیلکه شبه یوقدی . سفیر کیر و طیفه مستده بر قات دها تاین موقبت اچون آلتامجه درس آلیور ، دوسربنه یتشک ایستش بر کچش شوق وغیرتله چاپشوبوردی .

پاشانک تورکجه یازیلریه قواعد اسانیه نقطه نظرندن باقینجه تنقیده لایق شیلر کورولمز دکلد . بوده پاشانک قواعد اسانیه جک نقصان وقوفندن دکل ، فقط بک سربیم یازمقله و یازدقارنی لسان نقطه نظرندن اصلاح و ترتیب اچون کوراراقومعه لزوم کورمانسندن ایلری کلیدی . قیالواق موضوع نفقدر واسع ، مفصل و مشکل اولورابه ایدم . هیچ نقطه سنی نظرقدن قاجیرمهرق ، تحصیل ایدمک ، یوزوب چیزیه رکه ، یازمقله پاشا قدر سرعت کوسترن ذوات اندرد . حقوق مشاورلکنده علی الاکثر مطالعه نما مغلری بیاض شکندہ یازار ، بالاخره مسوده شکندہ حفظ اولوغلر اوزره صورتی چیقاریلدیر . خاطره لردہ درکه ۱۸۹۷ سنه مستندہ واقع اولان عثمانی یونان حریندن سوکره معاهده صلحیه مذاکراتی استابولده جریان ایش ایدی . قونفرانسک جلسہ سی عقبنده ماینبه مذاکراتک خلاصه سنی حاوی بر تذکره بشدر بیلیردی . بو تذکرلری حق بک کچش وقت آقاق اوزرنده قلمه آفیر ، هر حقیقه بولنجہ مبیشه ویردی . غلبه ک قونفرانسلرده بولانلر مذاکراتک ایشای جریانده نوط آقدرلی حالده بیلہ هر جلسدن سوکره بو نوطلری تنظیم و اقبال ابله ضبطنامه ترتیب

انك نقد كلفنى بر ايش اولدينى بيلدیر. حق بكك
او تذر كهرلى قلنه آلمده كوسترديكى حضور فكر
وسرعت تحریر تحریر اولوردی.
باشانك اعنای مخصوص ايله یازدنی شیر حقیقه
پرویز و كوزلرد. ترتیب تحریرینى كندیسكده
اصلا كنمديكى وسيله بر زمانده اصلاح واقفانى
تصور ایش اولدینى تاريخ عمومى نقد فایزانش
ایسه ، « حقوق اداره » سی نقد صیقیش و معقد
ایسه « مقدمه علم حقوق » ی او قدر نفیس بر اثر د.
حق بك « حقوق دول و حقوق اداره درسلینه
مقدمه اولی اوزره تصنیف علومه و علم حقوق
بین العلوم موقعه و تعریفات و تفسیاته دائر بعض
مباحث » ی الی ایكى اوراق صحیفه دن عبارت بر
کنایه ساده دلنشین بر اسلوب ایه مکلا تشعیر اغتشدر.
باشا علی الاکثر چوچه سوله یی کی چوقا اوزون ده
یلاوردی . فقط تلخیص مراد ایدیکه بو صورته
یازمده دها زیاده موفق اولوردی ، که بو یوله کی
موفیت دها کوج الله . ایدیلیمیلر . « مدخل علم
حقوق دول » باشانك قدرت علمیه سته منفرد بدیل
کی کوسرته ییک اثر کدایر . معنایه بو اثر ک
امثال بوکون بیله مقفوددر .
باشانك باشلیجه اثرلی شو تعداد ایندیکاره
منصردر . نشر اولان متفرق اثرلرندن « شورای
امت » نام مستعار ايله یازمش اولدینى بعض نفیس
مقاله لدن معادسنى بیایوردی . فراسرجه بعض
مقالاتی اجنبی مجموعه لده انتشار ایتدیر .

حق باشانك غیر موقت مأموریتلری یک عددودر ؛
ما بین مترجمکی ، که سرایده بر موقع صاحب اولفدن
بشغمه موده دکر وایش و بر مژدی و عبدالحجده عادى
زومانلر ترجمه سبب اولوردی ؛ باب عالی حقوق
مشاورلکی ، داخیه و معارف نظرافلری و روما
ویرلین سفیر لکری ، صدارت . باشا داخیه و معارفده
وروماده چوق بولونمیشدر . صدارتده اوزون
سورماشدر . باشانك غیر موقت مأموریتلری یولهجه
یک حدود ایسه ده دولتك صوگ داخلی و خارجی
اوتوز بیللق وقایع سیاسیه سنندن هرچ بری بو قدر که
حق باشانك شخصیت متایزه سی اثرله قاریشمش
الوسون . استراق و مخازق نتیجه سی اولدوق
بولوندر یلدینى . کویا باشا بر کره اوروپایه کیدرسه
اونیه جکدی . ایکنجی لاهی قونفرانس کی مجلس
بین الملله حکومت عثمانیه مرخصلریک تعلیماتلری
اکال صلاحیله ترتیب ایدن ، یعنی حکومت عثمانیه
اورازده حقیقه تمیل ایدن بنه او ایدی . نتکیم
۱۹۱۳ بالغان عیاریه سی تعقیب ایدن لوندرو قونفرانسنك
اتفاقیه صرمنده باشانك کتره ايله باب عالی کره سنده
مختلفیه بر طاق مسائلک مذاکره سی و حل ایچون
لوندروده بولونیوردی . اگر ادوارد غره يك ترتیب
ایش اولدینى مشترک معاهده صلحه ده دریش ایدیلان
« نهادنك لوندروده بالیسه امکان حاصل اوله ایدی
و معاهده لک تنظیمنده باشانك علم و درایتندن استفاده

ایدیلیم جکدی . باشا لوندرو قونفرانسه اشتراک ایتدیه
ایستییوردی . بکا شوق یازیوردی :
« لوندروده مقفول (*) ایلدا مذاکره باشالارسه
دلکه اولنی فکر ندید دکر ... بر عقده (**) وضع
امضا ایتمک ایچون صدارتدن چکدیکم و بر سنه دن
زیاده مدت خلی حقاری کوزره آلدینم معلوم کزدی .
دولتك تاریخ فلا کتنده قارولجیه و قیتارجه « وادرنه
معاهده لری چوق کریده برافه جق اولان لوندرو
معاهده سنه وضع امضایه قلم راضی اولدینى کی الله ده
راضی اولماز . حکومتزده بکا بو جزای ایتمیلیدر .
« برست لیتووسق » معاهداتنك ترتیب و تحریقه
حق باشا دکر کول بر عامل اولش واطوم ، قارس ،
اردهان سنحافلریک دولتره رجوعنی ایتاج ایدن
حکم عهدینك فورمولی او بولوب قبول ایتدیرمش
ایدی . وانه ده بولوندینم شاهه اوستریا رچاندن بر
ذات باشانك « برست لیتووسق » ده ابراز ایتدیکى
اهلیت علمیدن ، بصیرت و سرعتدن نقد کول بر
لسان ایلدیر ایتدیرى . بر توتک صقیله نه قدر
مفتن و مسرور اولش ایدم ! - باشا مع التأسف
خاطراتی یازماشدر . محاربه حاضرتهك اولنده
لوندروده بولونیوردی . بکا یازدینى بر مکتوبده :
« دنیا او قدر قاریشدی ، که نه برشی دوشونك نه ده
یازمق قابل اولمور . فقط یوله بر زمانده لوندروده
بولونقلقی تجربه ذاتیه نقطه نظرندن قیمندار عد
ایدیورم . بولنک بشقه بر فائده سی یوق ایسه ده
اختیار لغده خاطرات بازارسه بر قاج ایمینى صحیفه
طلوبدر . « دیپوردی . باشانك خاطرات یازمسنك
اك قولای طریق اولار بر بشقه سنك پروگرام ترتیب
ایدرك اكا سؤالار ابراد و جوابلری ضبط و قید
ایتدکن صوکره وجوده کلاچک سوده لری وقت
وقت کدینسه او قوبو تصحیح و اکال ایتدیرمکدی .
عمری وفا ایسه ایدی بو مهم وظیفه کی کندیسله
برلکه کیچرمجکی اومدینم زمان ایچندن بر درعه ده
ایده جکدم . حق باشانك وفاتی تاریخ سیاسیه ده
شو نقطه نظرندن مهم بر بوشلق بر اقدی . بو بوشلق
آینچ اعیان لوندرو سفیری توفیق باشا حاضر تریک
خاطراتی یازیلیرسه املا ایدیلیمیلر .

..

حق باشانك داخلی و خارجی مسلک سیاستده
محور حکماتی اعتدال ایدی . ملککنده هر شایق ناقص ،
اوروپای هر شیده قوی و مجبور کورسی باشانک ،
بلکه فضله جه احتیاط کالک ایش ایدی . ۳۱ مارت
حادثه سننك صوکره حوالی روماند شوله کورسیوردی .
« لالجد او قره ارتجاع کورلری آتلاندق . جله مزه
نازه حیات کدی . بر کونده شرف و اعتبارم
نقدرد دوشدیکنى تصور ایدم . پندک . اوچنچى
اردو دولتی ایکنجی دفعه قورتاردی . فقط هواده
(*) بالغان دولترى .
(**) طرابلس غرب و بنغازى نك ایتالیا به ترکی
منصن اولان عقد .

تسلکلى بولمیلری چوق کورسیورم : بر طرفدن
تعصب اربابى ؛ تبدل اصول اداره ايله بالطمع مقفود
اولان فقط جسدی معذوریتلری لزومسز آس سوزلر
ولزومسز آس محاسبه لیه برقات دها اکر تیریلایم ،
دیکر طرفدن جاه و اقبال بریسلری ؛ بولایق سوده
باقی اولایمیلر و عیالیق شهبه و یا مقفود عناصر
مختلفه . الله مدبران امورمه صبروتکین و اعتدال
رویت ورسون . قولای ایش دکل ؛ چوق
اوستاق ایستر . « حق باشا حلقزده شو تنیاده
بولندینى مدبران امورک باشنه کیمک فدا کارلنى
اختیار ایتدی . باشا سفارتی صدرانه ترجیح ایدردی .
داخیه عدل و احسان ایسته مستند برسلک سیاست
طلودى . بو مسلک چوق تنقیداته اوغرامشدر .
بو تنقیداتک تحلیله کیریشیمه چمک و باشا ايله بو
خصوصه سی حسابلار مژدی نقل ایتیمه چمک . اعادجه
بو بحثک زمانى دکلدر . عدل و احسان بولتیقه سنده
بلکه احسان علی الاکثر غایلید . حلوشفت باشانك
یازم و هضقلرندن ایدى . کندیسنه ایدیلان خاتلی اصلا
اوتوز اعدای « ذاتا ایدى برشینى اولتوز ایدى فقط
قناله قناله مقابله سی هیچ بر زمان واقع اولماش »
دشمنلر نه داتما لطف و کرمله معامله ایتدیر . مأمور
عزل و طردی کندیسنه مشکل بر سامه اولوردی .
انسانلری داتما ضعیف جهنلرندن کوروب محاکمه
ایتدیکى ایچون اکثری حکمى عفو و احسان اولوردی .
باشانك حالم و عاطفنده ک تقریبطا کانه حرکانیدر که
مؤاخذاتی چاپ اولمور . او باشانك نامتسز -
لکری کندیسنن آیلرجه دیکلر و : « بو حرانی
قونمق لازم » سوزنی علی التوالی ایشیه برده قونمق ؛
بولنک لومنی باشا قبول ایدر ، فقط اجرا ایدم مژدی .
خارجیه نظارتنده بر هیچ ایکن و هیچ اولنی
اوزره قلمه محکوم کوروتورکن عداچنده ژورنال
ایضالیه سراه سوقولش و خارجیه نظارتنده بویک
برقمش احرار انجش اولان بری حق باشانک
« ژورنال ایدر » طوروردی و بو حرکتی کیرلکه
بیله لزوم کورمژدی . ذاتا او دورده ژورنال
صورنا کیرل و بریار و فقط ژورنال جیلر ژورنالچی
اولدیرلک ، سراه چاقین بولندلرلک طرفازنده
پیلنسنى ارزو ایدرلدى ، تاکه نفوذلری بللی
الوسون . او حریفده برکون حق باشانك داخل
بولندینى بر مجلسده . اولمه خارجیه نظارتنده آیاق
قیدیرلش اولان اکابر مأموریتندن بر داندن بحث
ایدرکن « حق باشا به نلیما : « ایچمژده بر دها
وار ، انشاء الله یقینه اوده کیدچک » بولنده سوز
سویلش ایدی . بو آدم سرائیک اوکته کیمدیکی و یا
کیمک ایستمدیکى بر محکومیت عادییه دوجار اولدی
و حکمک تنقیذی مشروطیتک عودتندن صوکره
قائلش بولوندى . متفک عیبنی او زمان داخیه
ناظرى بولان حق بکه عاقدی . حق بک بو حوربه
ملکتمک لک کوزل برلرندن بری منفا اولق اوزره
تخصیم ایدى .
حق باشا قنانه سنک سپاهى خارجیه سی یک بالاقدی .

اگر باغ غنم

— ۵ —

« قاجم : اوزاقلانده و غزلنده قرار قیلم . »
« تورات : دن »

عزیز دوست ، بکا سورما که یخچین غزلندیم .
عزت قویله وطن ، ضعیفه غمغهم ، سن ایسه
بی ضعیف طایفک ؛ اونکلر یوازونون افتنه شامک
لازم کایر .

بکا سورما که بوراده کندیم کایم ؟
ایصمزلق یچرهمس بر دلیبر کی : اونده سنده لیه
سندله یه بیک زحمله یورویورم . سکونت آک یوزوق
عجلارک کورواوسیندن دها چوق یورویور . آک
زیاده کنیش قیلمده بشری اسارمنی حسن ایدیورم .
طبیعی دینار اولدیکی کوندر برک اسانه طبیعت
یورولک دشمن واری ؛ لوش قیلا آلتنده ایشلیش
کوزلریه سناک جیک ایشیلری بر خنچر کی
صایلا یور . حسیم و دوشونجهسز طبیعت اورتنده
قلبک چارینتیس ، اراده ، دویغولرم و دوشونجهلرم
بکا مهب بر خارق العاده کی کورویور . یالکر
لعمی و عجزی ایکی قات فضل و اورکرک دویوروم .
هیچ درد یولانم یوق ، جهنمی بردرمن کی کندی
دردلری کندی اویکیورم .

لکن شهرلده ، اسانلر اورتنده دها بدیندم .
بیورسک کندی ایستده ، کندی قاجم . تالشی ،
تشمسز خفله دلو سواقار ؛ شکسز ، انتقامسز ،
کولکل و قسوتلی اولر ؛ بوش و یاقیمسز معیله ؛
قایا و کوروتو ، ساکن و اویوشوق مجلسر ؛ هوب ،
هوب دوکل ؛ طبیعتک هرچورنه ، غزلنک هرقرنی
چوقدن راحیم . تلک شهرلردن ، تلک اسانلردن اوزاق
اولام . هرشیر بر صنی جهنم هر انسان بر ساخته
زبان کی انسان که هیکزی قایا و چیرکین بر
مضحکک یوروغن او یونچیلری شکنده کورویورم .
نه شفقز عشقه ، نه حراریکر حرصه ، نه غمگر غمه ،
نه نشکر نشئه بکزه یور . دوستلنده خودبین ،
کینه خوروق ، وفدا کارلنده نایشکارسکز . هرکیم
ایک باسقی قطب اورتنده ، صابی بر چیر کی
دنویز ؛ قادین و باره . حالیکه قادینه یازمده
کوسترش یخچین ایست یورسکز . بوسوک فالان دیکزده
یله صبیح و چوشوغن دگاسکز . خشت ، اسراف ،
حد ، فتنه ، حیل ، کبر و عظمت شهرلرک دویور دینی
هپ بونلره هیکری ؟ بو جتوارلرک هریری بر کوشه
باشندن ، هریری برونلرک اوکنده طوزانی قوشم
بکایور . حا کاریکرک ظلمده حیات ، حکوملرک
عصیانده غلظت وار . غلظت ، عزیز دوست ،
اوت غلظت ! . . . یالکر اسانلرک بر آرایه
طوبلا یاشندن دوغمش بو یخچین بونلرک داهیه ، هیچ
اوزسه سکون و عزلنده یوق .

سکون و عزلنده هیچ بر شی یوق . آج ، حریص
و نه چسز روحلرک هیچ بری اوکا اوغراماسین .

ایتالیانک اوزرنده کی نظری حقدده غفلت ایدلش
اولسندن باشلا یوق ، صاندلینی ، قاجه صاندلینی ،
ایتالیا فرانک روماده کاسرای پادیردینی و یاقیزنی
ویره جکی ، درجه لرنه قدر کیدن و درجه قایلترینه
کوره مان هر صنف خلک آغزنده دوران ایدن
سلسله ترهانک کاغدن بر شاتو کی ایکی اوفوروک
ایله هدی قابل ایکن او ایکی اوفوروک سوق
ایده یلمک ایچون اوزرنده اوطورولوق ایجاب ایدن
صندالیه یوله یورم . کورویورم ک اصول مشروطیتده
آز چوقر چل سیاسی یوشق ایچون هیئت تشریعیه
انتساب شرط اعظمدر . ایسته بو سبیله تعین واقعدن
ممنون . »

حق باشانک مملکتته اک یورولک خدمتی ۱۹۱۷
تاریخلی عثمانی - آلمان مقاولات حقوقیه سنک عقدنده
قایان اولمشدر . قایتولاسیونلرک اقاضی اوزرنده
ایللک دهمه وجوده کتیریلن بو معظم بنای حقوق
ایکی منفق دولت طرفندن مشترکاً اعمال اولندینی
حاله هر مسأله ده تراخی طرفین حصولی هیچ ده
قولای اولامیشدر . حق باشا و مقاولتک مذاکره سی
عالمانه و روبرو مندانیه بر فائیت ایله اداره ایشدر .
بو خدمتی حق باشا بک کنمش ایدی . قایتولا -
سیونلرک محمله ایدنلرک برنجیسی او ایدی . اوسبیله
انلرک دفعی و انلرک لرنیه عمومی حقوق دول و معامل
مقابلیه اساسلرنه سند مقاولات جدیدلک قایمده سی
اک چوق حس افتخار ایله کورمکده بک - حق ایدی ؛
« کیمش دورده خلقه قارشو نصل بر ظلم موجود
وانک شمرندن توق ایله تأثیراتی ممکن هرته ازاله
مطلوب ایسه ملت عثمانیه قارشو برده ظلم خارجی
واردی ، که اوده قایتولاسیونلری . قونیده
طونری ، بیوش ویر آزادی چه کیدر کی اتیه
کیدوب ایکی دراختیه بر یونان یاپورلی صائون
آلهرق و . . . اقدیدی بش لیرا رشوت و برورک
تبعه عمیه یونانیهدن اولش فوقش بر بقالک بکا
نسبیله ممتاز بر فرد بشراولسنه بر دلرو دهنم یاندی .
بوکا قارشو باب عاییده یاپه جی شی آزدی . فقط
مکتب حقوق کوزلر بر انتقام جهمنی ایدی . حرصی ،
خنچی اوراده آلیوردم . قایتولاسیونلر قارشو
اولان غلبان ، که موجود قایللر آره سنده اک
بکندیکم ، کندی یونک مؤثرلرند عد ایدیورم .
بو جهنل انلرک ایلک دفعه العالی نفس ایدن قوده
وضع اعضا ایشکلکده شو اوزون اشیا قلمکافات
معتوبه سی عد ایدرم . »

ایچمده حق باشانک بر شیوه حق ذوات کورویور .
باشانک باخاصه شو غائله زمانلرده ، حال صلح
ایرکیچ عودت ایدمکچندن قونفرانسلرده لسانیه
وفیله مملکتده اک مهم خدمتلی ایقامه یارلندینی
بر صروده افولی بدیخت مملکتسز ایچون عظیم بر
ضیاعدر .

۹ اکتوبر ۱۹۱۸

دینه یلرک ۱۹ نجی عصر واسطندن بری حکومت
عثمانیه اک اوفتی قدر اورپاده اعتباری اولامش
ایدی . طرابلس غرب فلاکتک محضا بو قایتله
ترکیب و خفانی اوله یی ادا ایدنلر احواله واقف
اولیانلردر . طرابلس غرب ایتالیانک انسه کیمک
ایچون بر پنهان بکویوردی . ایتالیانلر عالمه حق
صورتنده کوسرتیلرک بر پنهان یله بوله مدیلر .
عدالحد دوری طرابلس غربی مهمل برافش ایدی .
مشروطیتک عودتیه دولتک باشته داخلی و خارجی
بر سوری غائله چوکدی . طرابلس غربی مدافعه
قوتلریه تجهر قولای برایش دکدی . حق
باشا قایتله سی طرابلس غربی امال دکل ، نظر
اعتاده طودی . فرانسه ایله حدود نزاعی نافع
بر صورتده حل ایتدی . اوزمانکی منفرد تورکیه
هرهانکی بر دولت معظمه ایله دوکوشه مزی .
۱۹۱۲ فاجعه سی بوکا شاهددر . بوسنه - هرک
الحاق ، بلغارستان اسفلال بر حرب عمومی ب سب
اوله ییلردی . بو حرب عمومی تورکیه ییکس
و یچاره بوله جندی . داخلده هرمنی مذدب و تهلکلی
ایدی . بو غوائل آره سنده تقریباً بر عصره قریب
مدت دولته ییکانه برافش قوچه بر قطعه فی یانی
باشنده کی قوی بر دشمنن قوروق ایچون یاپیلرک
ایلک شی اتجق حربی تعیل ایدردی . طرابلس
غربک مدافعه سی و حفظی پک مهم ترتیبات سیاسییه
موقوفدی . بوکا ایسه زمان مساعد اولامیشدر . معافیه
وجدانی مسترع اولق لازم کلان حق باشا : « بزم
مولدیمیز مسالک سیاست فنا نتیجه کوسرتدی
[آلمانیه قایل سیاسی . موقعی یی بشفه برمسالک
تعیل ایدنلر] کامل باشا [برافلی] ده یچکدی .
موقع صدارنه سعید باشا کادی . کامل باشا کله
ایدی نه اوله جندی ؟ موقوف بر شکله مسوم
اوله ییه کوره طرابلس غربیه ایتالیا جیدولرینک
صلوتی تعیل ایدن کیمیت روما ایله لوندردک
ایتالیا اولشدر .

طرابلس غرب حادثه سندن طولانی ملت نظرنده
صوچلی کورولسی ، قولاً و حتی فعلاً حقارت
و تجاوزلره اوغراماسی حق باشانی پک زیاده اوزمشدی .
باشا کندی یی یق مدافعه ایدمکچندن امین اولدینی
حاله خلق نظرنده املنه ترته نفسه امکان بوله مدیندن
مولای دورق تعیب شمشید ایله معذدی . مجلس
ایبان اعضا لهنه تعیب بو مدافعه امکنی تیه ایدنکچندن
پک ممنون اولش ایدی . بو مناسیله بکا شونلری
یازمش ایدی : « صدارته ایکن ذات شاهانه مک
بالغات دماغله ازرو بیوردلری و زلفانک دخی التزام
ایندکارلی و فقط کندی کندی مأمور اتمک شکلی
غرب کوردیمکدن قبول ایدمکیم » (اعبانلک
بالاخره نظرمده قیتمدار برشی اوله جنی اوقت
تحقین ایدوردم . بو یوق بر صدارتن استغافی متعاقب
آکلام . طرابلس غربک خطا ایله ویرلسندن ،

(*) باشانک بولا خطه سنده کی ایچمک عا کسمی
عاییده دیل اوزاتانلر حواله اولور .